

Novelty. The newest investigation is explained by the new tendencies of the education in the independent Ukraine (informational centres of the European Community, grants, modern post-graduate programmes in the informational technologies, the collaboration with ambassadors of the European Community in Ukraine).

The practical significance. The practical value of the article is explained by the fact that Ukrainian science is one of the developed in Europe. Ukrainian students win in European scientific competitions and their investigations astonish the world. International projects of the Kherson State University. The program «The double diploma». Ukrainian education and culture is the equal partner of the European cultural and educational space.

Key words: the European Community, education and culture, the musical art, the national folklore, scientific research.

Надійшла до редакції 12.11.2018 р.

УДК 793.35(091)(477+100)

РОЗВИТОК КЛУБНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Кучина Наталія Іванівна – кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри культурології та музеєзнавства,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
kuchyna@ukr.net;

Поліщук Андрій Васильович – здобувач вищої освіти II освітнього ступеня «Магістр»
спеціальності 034 «Культурологія», Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

Клубну діяльність розглянуто як один із компонентів духовних практик соціуму. Розкрито основні історичні етапи розвитку клубної діяльності від початкових, неінституційних форм (період до XVII ст.), до так званого інституційного (від XVII ст. по наш час) періоду. Виявлено характерні особливості, притаманні клубним формам у різні історичні етапи розвитку клубної діяльності та тенденції у клубній сфері сучасності.

Ключові слова: клуб, історія клубної діяльності, інституційні та неінституційні форми клубної діяльності.

Актуальність проблеми. Клуб як соціальний інститут безпосереднього міжособистісного спілкування, як комунікативний механізм культури, формувався впродовж усієї історії людства. У різні часті, у різних етнічних культурах виникали та організаційно оформлювалися специфічні модифікації клубних інститутів. Однак, задовго до виникнення інституту «клубу», як і терміну «клуб», створеного на теренах Англії, представники різних цивілізацій, використовували у духовних практиках не інституційні форми клубного життя, що виконували роль спонтанних або традиційних соціокультурних комунікацій, задовольняючи природну потребу людей у спілкуванні, реалізуючи, окрім комунікативної, й компенсаторну та рекреативну функції. Клубні форми людської життєдіяльності впродовж усієї історії розвитку людства були важливим інститутом соціалізації, організації спілкування, дозволя, обміну культурною інформацією, духовною інтеграцією і співтворчістю людства.

Мета статті полягає у розкритті специфіки історичного процесу розвитку клубної діяльності від не інституційної до інституційної її форм.

Стан наукової проблеми. Роль і значення діяльності клубних закладів уже понад 80 років знаходяться у полі зору дослідників, наукові і публіцистичні роботи яких присвячені різновекторним аспектам діяльності клубних закладів. Так, історію клубної справи висвітлювали у наукових публікаціях А. Брудний, К. Діса, М. Краєвої, Т. Ремізова, В. Туєв, Л. Фрід та ін.

Фундаментальними у наукових колах визнано клубознавчі розвідки радянських науковців (В. Боровича, А. Вожальського, Б. Галана, Х. Діаманта, З. Крижановського, Н. Крупської, І. Кубікової, І. Левіна, Н. Львова, Е. Мединського, А. Мільчакова, М. Петровського, А. Петрова, М. Растопчина, С. Скорнякова, П. Степанової, В. Тараканова, Б. Фаресова С. Шацького та ін.), які працювали у період становлення клубознавства як науки.

«Клубний бум» 60-80-х років XX ст. позитивно відобразився на результативності науковців, переважна більшість яких працювала над проблемами наукового осмислення теоретичних аспектів клубознавства. У той період вийшли друком наукові доробки Л. Акімової, М. Аріарського, С. Беякової, Г. Блінова, В. Гончарова, В. Дулікова, І. Єрошенкова, Л. Когана, С. Косолапова, Ю. Красільникова, Т. Кудриної, Н. Максютіна, З. Петрової, Є. Смірної, А. Сасихова, А. Соломоника, Ю. Стрельцова, В. Суртаєва, В. Туєва, С. Чурилова, Л. Фрід та ін.

Нові методологічні напрями дослідження клубної справи «побачили світ» в останнє десятиліття XX ст. – у період кардинальних політичних змін. Сучасні клубознавчі дослідження можна визнати

вузькоспеціалізованими, присвяченими висвітленню конкретної проблеми. Приміром, історичні аспекти організації клубної роботи висвітлені у роботах В. Воликової, А. Денисенко, М. Краснової, Л. Поліщук, В. Свічкара та ін.

Один із перших дослідників історії клубної діяльності Д. Тімбс у двотомному монографічному дослідженні «Club Life of London» (1866 р.), опублікованому у столиці Великої Британії, аналізуючи витоки клубного феномену, зазначав: «Клуб, у загальному розумінні слова, може розглядатися як один із первинних потягів до спілкування і приклад того дивовижного впливу, крізь призму якого сили Природи впливали на долю людства» [7].

Аналогічну точку зору про те, що клубне життя завжди було невід'ємною складовою духовних практик і первісною формою задоволення комунікативних потреб людини», висловлює в своїй праці «Народні клуби» (1918 р.) російській історик А. Петров. З цього приводу дослідник зазначав: «...визначаючи можливість у майбутньому стрімкого розвитку клубного життя, можемо констатувати те, що і в минулому воно посідало важливе місце в людській життєдіяльності. Вдивляючись в історичне минуле людства, з впевненістю можемо стверджувати те, що клуб і форми клубного життя завжди посідали важливе місце в соціальному й духовному житті. І чим далі в минуле, тим більш визначну роль відведено дозвіллю, грі і, зрештою, вільному клубному життю» [2].

Слід зазначити, що А. Петров став першим дослідником, який не лише вказав, що не інституційні форми клубного життя відіграли помітну роль у соціокультурній історії людства, але й охарактеризував кожну з них. Детально розглянута дослідником така первісна форма клубного життя як «чоловічий дім, або чоловічий будинок».

Найбільш дослідженими науковцями є клубні форми життя Стародавньої Греції та Риму. З їх розвідок дізнаємось, що диференційованими не інституційними формами клубного життя були грецькі сіссітії (які в Спарті називали «фідітії», а на Криті – «андрії» (від грец. – чоловік)) та гетерії – таємні політичні зібрання [6]. В різних полісах Стародавньої Греції ці клубні формування мали різну фінансову підтримку. Так, на Криті вони в повній мірі функціонували за кошт поліса, а на Спарті, навпаки, – поліс жодною мірою не втручався у фінансові справи фідітії. Організаційні видатки лягали на плечі її учасників. Цікавим є факт членських внесків фідітії, що були суворо регламентовані та виконувались у натуральній формі (переважно продуктами харчування). Спартиат (громадянин Спарти чоловічої статі – член фідітії), що не мав можливості здійснити членський внесок, встановлений на державному рівні (норма продуктів харчування), виключався зі складу повноправних членів фідітії. Під час проведення «засідань» фідітії відбувалися розмови на військову тематику, обід та культурний відпочинок – виконання гімнів і творів на музичних інструментах. Відтак, сіссітії (фідітії, андрії) – були активною формою колективного буття і єднання громадян Стародавньої Греції. Саме з метою підтримки солідарності членів громади відбувалися громадські обіди, де присутність членів була обов'язковою. Цю важливу інтегративну, клубну функцію сіссітії підкреслюють усі дослідники (Ю. Андреев, А. Лосева, А. Петров, Н. Колобова та ін.) культури Античності.

Щодо Стародавнього Риму, то основні функції клубного утворення виконували римські бані, терми та колегії. Як і грецькі гетерії, так і римські колегії були організовані за принципом самого полісу і у багатьох випадках імітували його основні принципи функціонування.

Вище зазначене дає підстави стверджувати про взаємозв'язок між двома формами побутування клубного механізму – не інституційною і первинною або конфігуративною. Відтак, розвиток клубу від початкових форм клубного спілкування до спеціально створених клубних інститутів – процес не лише історичний, але і генетичний. І обидва ці напрями у процесі історичного розвитку розвивались як по вертикалі – послідовно, та і горизонталі – паралельно.

У першому випадку – первинні не інституційні стадії розвитку клубу, спостерігаємо на більш ранніх історичних етапах розвитку суспільства, а більш високі – враховуючи рівень організації стадії інституціалізації клубної діяльності – у більш пізніх етапах. У той же час, форми клубного спілкування у процесі історичного розвитку клубних формувань пройшли «шлях», спрямований на пошук комфортного комунікативного оптимуму з урахуванням вимог конкретного соціуму.

Принцип синхронного плюралізму в клубному житті мав місце навіть тоді, коли сам інститут клубу ще не було сформовано. У зазначений період історичного розвитку людства, клубні формування і об'єднання, на перший погляд, вичерпали способи організаційного способу оформлення клубної діяльності.

Проілюструємо дане твердження, використовуючи історичні факти. Так, у період не інституційної клубної діяльності (до XVII ст. – на території Європи та до XVIII ст. – у територіальних межах сучасної України) в сільській місцевості доволі традиційними були зібрання. Саме їх можемо вважати праобразом клубних формувань. Адже на зібранні обговорювались господарські справи,

відбувався комунікативний обмін досвідом між поколіннями – приміром, досвідчені або / та «бувалі» люди оповідали легенди, життєві історії, байки тощо, а молоде покоління переймало традиції предків. Результати наукових розвідок краєзнавчого та культурологічного (дозвілєвого) змісту дають підстави стверджувати, що зібрання були диференційованими і в переважній більшості замкненими. Так, чоловіки поселення часто збиралися у будинку не одруженого чоловіка, а жінки мали свої об'єднання за інтересами. Цей приклад вказує на те, що і в наш час у комунікативній практиці паралельно існують клубні установи – так званої «офіційної сфери культури» і клубні форми життя, що побутують у традиційній народній культурі.

Функціональна клубність багатьох сучасних (за своїм призначенням – не клубних) форм спілкування людей (приміром, таких як молодіжні кафе, «круглі столи», творчі салони, постійно діючі наукові семінари або конференції, літературні об'єднання, традиційні зустрічі артистів тощо) і у наш час стимулюють клубне спілкування, створюють «культурний ареол» для комунікативних утворень клубного типу. Адже за своєю сутністю ці клубні утворення є одним із видів духовних практик і продовжувачами тих не інституційних форм клубного життя – попередником інституту клубу.

Слід зазначити, що сам інститут клубу створювався і організаційно формувався у різних країнах у різні історичні періоди. Перш за все, це залежало від соціально-культурних умов. Проте, як зазначають дослідники (В. Волікова, А. Денисенко, В. Свічкарь, В. Туєв та ін.) «дух клубу» вже проник у суспільство, яке, у свою чергу, мало потребу організованого і змістовного проведення дозвілля [6]. І саме цей збіг обставин, продиктований вимогами тогочасного суспільства, сприяв вибору і створенню оптимальної форми такого спілкування, винайденій англійцями у середині XVII ст. та названої ними «клубом».

У подальшому, розвиток клубу в історії культури відбувався за двома напрямками:

– як соціальний інститут із «не клубною» домінантою діяльності, проте, у більшій чи меншій мірі, пристосовуючи і до клубної форми спілкування;

– як організації, закладу, спеціально створеної з поступовим розширенням спектру своїх функцій, діяльність якого спрямовувалася на створення багатофункціонального соціокультурного комплексу клубного типу.

Прикладів першого і другого типу розвитку клубів в історії культури є безліч. Частіше за все зазначені типи клубного спілкування фахівці розрізняли, використовуючи термінологію. Так, перші називали «клубні форми життя» (доволі часто дослідники, розглядаючи саме цей вид, додавали атрибут «не інституційні»), другі – безпосередньо «клуби», які з часом стали Будинками культури, Палацами дітей та молоді, соціально-культурними центрами тощо.

Відтак, в історичному минулому людства клуб постає у різних формах, проте з однією незмінною сутністю – він задовольняє базові, первинні потреби людини, які не може задовольнити ні родина, ні церква, ні театр. Проте цікавим залишається той факт, що ці базові потреби людини практично у повній мірі задовольняються завдяки функціонуванню клубних формувань.

Вдивляючись у минуле, помічаємо диференціацію клубних утворень. Одночасно із загальним процесом соціальної стратифікації відбувається і клубна диференціація. Основною причиною є різні рівні загальної культури людини, шанування традицій та ставлення до різних прошарків тогочасного суспільства. Все це впливає на вибір дозвілєвої діяльності. Помічаємо цю диференціацію у спрощеній формі – вищі прошарки соціально-стратифікованого суспільства (приміром, патриції) збираються біля колон храмів, у той час як нижчі (приміром, плебеї) – на ринкових площах. Така соціальна диференціація стає більш помітною у добу формування клубних інституцій (приміром, в Англії (XVI ст.), Франції (XVIII ст.), а згодом, Російській імперії, у XVIII–XIX ст.).

Одноголосно вітчизняні та зарубіжні історики та культурологи першою інституційною формою вважають англійський клуб. Зароджена на теренах Британії хвиля клубності упродовж XVI–XVII ст. набрала обертів та породила значну кількість нових клубних утворень. Слід зазначити, що це стосувалось не лише кількісної, а й якісної структурної динаміки. Хоча аналогія з сучасними клубними структурами з термінами, що використовуються для позначення описаних вище форм клубного життя, є доволі умовною. Проте в лексемах англійської мови ця динаміка чітко виражена – *clubbe* (спільнота в таверні), *club* (клуб), *club-house* (клубний дім, або клубний заклад). Саме з останнього – *club-house* і бере початок інститут Англійського клубу.

У період становлення Англійського клубу зусилля учасників клубних утворень спрямовувалися на пошук оптимальної моделі клубного спілкування та організаційно-структурного оформлення. Автори усіх джерел, присвячених історії клубної справи, вказують на те, що саме той період не лише акцентує на часові рамки, а й закладає форми побутування клубу, формоутворюючі традиції клубного життя. У середині XVII ст. в англійській мові введено спеціальну дефініцію «clubbing», що в дослівному перекладі

означає «заняття клубом» або «спілкування в клубі через клуб». Відтак клуби, що створювались у кав'ярнях та тавернах Англії, згідно даних «Британської енциклопедії», відповідали таким ознакам:

– між членами клубу не було постійних фінансових зобов'язань. Відповідальність кожної людини перед клубом та своїми партнерами завершувалась тоді, коли учасник (клієнт) здійснював оплату по рахунку;

– у партнерів, яких об'єднувало клубне спілкування, не було постійних приміщень для зібрань за обіднім столом, хоча кожне таке зібрання, намагалося зробити таверну або кав'ярню своєю «штаб-квартирою», «постійним місцем зустрічей та спілкувань» [5].

XVIII ст. в історії Англії клубознавці називають періодом ейфорії. Адже саме у той час «клубна свобода» вибіркового спілкування набувала неабиякої активності – створювались сотні великих і малих клубів.

Аналізуючи в цілому різноманітний спектр англійських клубів, на першій стадії їх розвитку (кінець XVII–XVIII ст.), можемо стверджувати про те, що незважаючи на свою різновекторність, усім клубним об'єднанням були притаманні п'ять характерних рис: закритість, стабільність місця зустрічі, мета творення, дозвіллева програма та складчина (колективна оплата витрат у рівних частках).

Зазначене вище є підставою стверджувати про те, що створення перших закладів культури клубного типу – це поведінкова реакція представників аристократичного прошарку англійського суспільства на вимогу часу та споживацьких запитів, підґрунтям яким став багаторічний досвід минулих поколінь, представники яких змістовно наповнюючи власне дозвілля, сформуvalи основні функції та принципи клубного утворення.

Мода на клубне дозвілля стрімко поширювалась на теренах Англії, задовольняючи базові потреби британців того часу. Деякі дослідники феномену «Англійський клуб» зазначають: «... Наприкінці XVIII – поч. XIX ст. в Англії клуби створені майже для всіх суспільних прошарків: робітників, торгівців, музикантів, митців (залежно від сфери діяльності), покоївок тощо. Одним словом, клуби без кінця... Велика кількість клубних утворень вказує на те, в якій мірі ці об'єднання відповідали потребам та характеру англійців» [5].

Модні тенденції клубних об'єднань англійців швидко запозичені як європейськими країнами (Францією, Австро-Угорщиною), так і Російською імперією. Найбільш поширеною формою клубних утворень XIX ст. в Австро-Угорщині та Російській імперії (саме до територіальних меж цих країн у зазначеному історичному періоді належали території сучасної України) стали зібрання. Зібрання (дворянські, офіцерські та ін.), як одна з форм клубного утворення, створюються практично в усіх великих містах (Києві, Харкові, Львові, Одесі). Учасниками таких зібрань були представники тогочасної інтелігенції, що використовували традиційні англійські принципи і форми роботи. Приміром, у Харкові у XIX ст. упродовж лише п'яти років створено «Дворянське (благородне) зібрання» (1854 р.), «Купецьке зібрання» (1858 р.), «Харківське зібрання прикажчиків» (1860 р.).

Зусиллями представників київської «свідомої» української інтелігенції на початку XX ст. сформовано «Український клуб» (1908 р.). Проте не лише представники сильної статі були засновниками клубних формувань.

1905 р. у Львові розпочали свою активну діяльність жіночі клуби – «Клуб русинок» та «Кружок українських дівчат». У той історичний період клубні форми роботи використовували не лише вищі соціальні прошарки – приміром, у 1905-1907 рр. у Петрограді та Москві створені робітничі клуби – громадські об'єднання просвітницького спрямування. А згодом – у другому десятилітті XX ст., після подій жовтневої революції (1917 р.), клубна діяльність стане доступною для всіх верств населення [3].

У пореволюційний період частина земель Західної України відійшла до Польщі. Так, за Ризьким мирним договором територія Волині увійшла до територіальних меж Польщі. І саме в той період почали виникати перші робітничі клуби Волині – центри просвіти і дозвілля, діяльність яких спрямовувалася на насадження польської культури. Такий процес тривав до вересня 1939 р.

Клубна діяльність в СРСР періоду 40-х років XX ст. характеризується планомірним розвитком робітничих клубів та громадських об'єднань просвітницького напрямку. Дослідники сфери дозвілля наголошують на тому, що усі прототипи дозвіллевих закладів більшовики активно використовували як легальний терен для політичної пропаганди.

Науковці (А. Денисенко, М. Краєва, В. Туєв та ін.) одногосно визнають радянський період – періодом масового розвитку закладів культури клубного типу. На початковій стадії становлення радянської системи клуби створювались у експропрійованих будівлях.

Клуби відіграли провідну роль у становленні радянської системи на етапі її становлення. Так, клуб став невід'ємним атрибутом комунікації та взаємодії представників влади та народу. Саме через

клуби політична еліта того часу впливала на масову свідомість, контролюючи дозвілля населення. У той же час представники народу мали можливість провести змістовно своє дозвілля та реалізувати свій внутрішній потенціал. Розуміючи значення клубу як інституту у процесі державного управління представники політичної верхівки сприяли його розвитку. Такий розвиток зі впевненістю можна визнати науково обґрунтованим, адже йому були притаманні такі риси як системність, послідовність і повноцінна державна підтримка.

Вивчаючи розвиток клубів часів радянської системи, зупинимо увагу на наступних позитивних моментах:

- залучення у ролі споживачів клубних послуг значної кількості населення;
- усебічна державна підтримка (фінансова, організаційна, соціальна тощо);
- розвиток клубної інфраструктури (створення наукових, методичних, управлінських установ), основним завданням якої було забезпечення повноцінного і безперешкодного функціонування закладів культури клубного типу (приміром, архітектурні бюро – діяльність яких спрямовувалася на створення архітектурних проектів будівель клубів; управління культури – діяльність яких полягала у виконання основних управлінських функцій у сфері культури; обласних центрів народної художньої творчості або методичних відділів (кабінетів), працівники яких здійснювали методичну і організаційну підтримку закладів культури клубного типу; навчальних закладів різних рівнів (ВНЗ, консерваторії, училища, музичні та художні школи тощо), у яких безпосередньо здійснювалась підготовка фахівців клубної сфери тощо;
- усебічна підтримка клубознавчих досліджень;
- культурний та духовний розвиток населення (в рамках встановлених і прийнятих політичною системою);
- формування та підтримка позитивного іміджу інституту клубу в цілому та працівників і діяльності установ клубного типу, зокрема, упродовж тривалого періоду (понад 50 років);
- виховання молодого покоління засобами змістовного дозвілля.

Безумовно, поряд із позитивними були й негативні сторони. На нашу думку, до таких слід віднести:

- виховання у комуністичному дусі;
- тотальний контроль за дозвіллям населення;
- працівники радянських клубів повинні були, перш за все, «ідейно витриманими, відданими справі комунізму», а лише потім фахівцями;
- низький рівень оплати праці працівників клубів та клубної мережі;
- розподіл фінансових ресурсів на утримання інституту клубу, особливо в період перебудови (1985-1990 рр.), здійснювався за остаточним принципом.

Можливо саме важка економічна ситуація країни в останньому десятилітті ХХ ст., у поєднанні з зазначеними негативними сторонами, вплинула на формування первинної громадської думки новоствореної країни на діяльність закладів культури клубного типу. Така реакція у переважній більшості була вкрай зневажливою та негативною. Клуби сприймалися «новим суспільством» як анахронічні інститути суспільства, як типові ідеологізовані заклади адміністративно-командної системи, що чітко виконували ідейно-виховну функцію у сфері дозвілля. Авторитет закладів клубного типу в очах людей стрімкими темпами знижувався. Поступово відбулося відчуження окремих категорій населення, і в першу чергу, молоді від клубних форм дозвілля. Лідери нових молодіжних об'єднань намагалися всіляко уникати слово «клуб» у своїх назвах та за формою клубних організацій. В назвах використовували терміни «центр», «асоціація», «фонд», «товариство», «громада», «група», тільки не «клуб» – символ застою.

Проблеми почали виникати і у самих клубів. Так, у період 1992-1994 рр., у часи приватизації підприємств і організацій, нові колективні господарі самі почали визначати об'єкти найбільш вигідного для них спрямування, тому вони закривали соціально-культурні об'єкти через нерентабельність та безперспективність [3]. У той період відбулось масове закриття закладів культури клубного типу, дитячих таборів, бібліотек по всій країні.

Тенденції у клубній сфері сучасності – періоду новітньої доби вітчизняної історії і культури, залишили у минулому негативну реакцію споживачів. Це пов'язано з культурним розвитком самого споживача та структурними змінами, що відбулись у клубних установах, особливо ці зміни помітні в обласних центрах і в містах-мільйонниках. Сучасна молодь сприймає заклад культури клубного типу як спеціалізовану установу, діяльність якої спрямована на естетичний, духовний і культурний розвиток різновікових категорій населення. А щорічне збільшення споживацьких запитів на клубні послуги дали поштовх до активного розвитку приватної сфери. Зі впевненістю можемо стверджувати про те, що сучасна комерціалізація практично усіх сфер людської діяльності, «торкнулася» і сфери дозвілля, у

тому числі й клубної роботи. І сьогодні в Україні функціонує значна кількість приватних організацій, створених як приватні клубні об'єднання.

Отже, досліджуючи історію клубів можемо стверджувати про те, що у різні історичні періоди розвитку людства, клубні утворення були невід'ємною складовою духовних практик. У процесі свого розвитку пройшли шлях від не інституційної до інституційної форм.

Не інституційний період (період до XVII ст.) клубні формування хоча і були частиною духовних практик конкретного соціуму, проте не мали визнаного статусу. У так званий інституційний період (від XVII ст. і по наш час) відбулося становлення клубу як комплексного інституту соціально-культурної діяльності із законодавчою підтримкою та встановленими правилами функціонування.

Проте, впродовж усього періоду свого розвитку й адаптації до вимог окремого соціуму, діяльність клубних утворень спрямовувалася на задоволення базової потреби людини, яку не може задовольнити ані родина, ані церква, ані театр – це потреби у спілкуванні та приналежності й причетності до кола однодумців (людей об'єднаних за принципом інтересу, або соціальної стратифікації). Цікавим залишається й той факт, що ці базові потреби людини практично у повній мірі, вже понад як три тисячоліття, задовольняється завдяки функціонуванню клубних формувань.

Список використаної літератури

1. *Новикова Л. Л.* Клуб как функциональная модель культурной деятельности: дис. ... канд. филос. наук. М., 1990. 141 с.
2. *Петров А. А.* Народные клубы (Рабочие и крестьянские). М. : Изд-во журн. «Народный учитель», 1919.
3. *Полищук Л. О.* Соціально-культурна діяльність клубів України (кін. XX ст. – поч. XXI ст.): дис... канд. культурології : спец. 26.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, 2011. 192 с.
4. *Тадля О. М.* Студентський клуб як колективна форма організації культурно-дозвілєвої діяльності. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту.* Т. II. Вип. 19. Рівне, 2013.
5. *Тувев В. В.* Клуб в истории культуры: уч. пос. Кемерово : КемГУКИ. 2009. 264 с.
6. *Тувев В. В.* Феномен клуба: Историко-педагогический анализ : автореф. дисс... д-ра пед. наук: 13.00.05. М. : МГУКИ, 1998. 52 с.
7. *Феномен англійського клубу:* Монографія / Отв. ред. Т.Г. Киселева. М. : МГУКИ, 1997. 240 с.

References

1. *Novykova L. L.* Klub kak funkcyonal'naja model' kul'turnoj dejatel'nosti: dys. ... k. fylos. n. M., 1990. 141 s.
2. *Petrov A. A.* Narodnye kluby (Rabochye y krest'janskye). M. : Yzd-vo zhurn. «Narodnyj uchytel'», 1919.
3. *Polishhuk L.O.* Social'no-kul'turna dijial'nist' klubiv Ukraї'ny (kin. HH st. poch. HHI st.): dys... kand. kul'turologii' : spec. 26.00.01. Kyi'v, 2011. 192 s.
4. *Tadlja O. M.* Students'kyj klub jak kolektyvna forma organizacii' kul'tumo-dozvilljevoi' dijial'nosti. *Ukraї'ns'ka kul'tura: mynule, suchasne, shljahy rozvytku.* Naukovi zapysky Rivnens'kogo derzhavnogo humanitarnogo universytetu. T. II. Vyp. 19, 2013.
5. *Tuev V. V.* Klub v ystoryy kul'tury: uchebnoe posobyе. Kemerovo : KemGUKY. 2009. 264 s.
6. *Tuev V. V.* Fenomen kluba: Ystoryko-pedagogycheskij analiz: avtoref. dyss... d-ra ped. nauk: 13.00.05. M. : MGUK, 1998. 52 s.
7. *Fenomen anglyjskogo kluba:* Monografyja / Otv. red. T.G. Kysseleva. M. : MGUK, 1997. 240 s.

РАЗВИТИЕ КЛУБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ИСТОРИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ

Кучина Наталья Ивановна – кандидат наук по социальным коммуникациям,
доцент кафедры культурологии и музееведения,
Ривненский государственный гуманитарный университет,
г. Ривне;

Полищук Андрей Васильевич – соискатель высшего образования
II образовательного уровня «Магистр» специальности 034 «Культурология»,
Ривненский государственный гуманитарный университет,
г. Ривне

Клубную деятельность рассмотрено как один из компонентов духовных практик социума. Выявлены основные исторические этапы развития клубной деятельности от начальных, не институциональных форм (период до XVII века), до так называемому институционального (от XVII века до нашего времени) периода. Рассмотрены характерные особенности, присущие клубным формам в разные исторические этапы развития клубной деятельности и тенденции в клубной сфере современности.

Ключевые слова: клуб, история клубной деятельности, институциональные и не институциональные формы клубной деятельности.

DEVELOPMENT OF CLUB ACTIVITIES IN THE HISTORICAL CONTEXT

Kuchyna Natalia – Candidate of Sciences in Social Communications,
Associate Professor of Department of Cultural Studies and Museology RSHU;
Polishchuk Andriy – Getter of higher education of the second educational degree
«Magister» of specialty 034 «Culturology»,
Rivne State Humanitarian University, city Rivne

In the article club activities are considered as one of the components of the spiritual practices of society. The main historical stages of club activity development from the initial, non-institutional forms (up to the XVII century) to the so-called institutional (from the XVII century to the present time) period are revealed. Characteristic features that are characteristic of club forms in different historical stages of club activity development and trends in the club sphere of the present are described.

Key words: club, history of club activities, institutional and non-institutional forms of club activity.

UDC 793.35(091)(477+100)

DEVELOPMENT OF CLUB ACTIVITIES IN THE HISTORICAL CONTEXT

Kuchyna Natalia – Candidate of Sciences in Social Communications,
Associate Professor of Department of Cultural Studies and Museology RSHU;
Polishchuk Andriy – Getter of higher education of the second educational degree
«Magister» of specialty 034 – «Culturology»,
Rivne State Humanitarian University, city Rivne

The aim. The purpose of the paper is to reveal the specifics of the historical process of development of club activities from non-institutional to institutional forms.

Research methodology. As the main theoretical paradigm in the study process, a systematic approach was used, typological, bibliographic and analytical.

Results. In different historical periods of human development, club formations were an integral part of spiritual practices. In the process of their development, they went from non-institutional to institutional forms. However, during the entire period of its development and adaptation to the requirements of a particular society, the activity of club formations was aimed at satisfying the basic human need for communication and affiliation and affiliation. Interestingly, the fact that these basic needs of a person almost completely, already more than three millennia, satisfies the functioning of club formations.

Novelty. The novelty of the research is to summarize the scientific researches of the researchers and express the author's vision of the historical process of development of club activities from non-institutional to institutional forms.

The practical significance. The main conclusions and conclusions of the study are a contribution to the development of problems of the history of club studies and applied cultural studies. The main part of the research can be used in the preparation of lectures and special courses on the history of Ukrainian and foreign culture, cultural studies, applied cultural research, as well as in the system of retraining and advanced training of specialists of the relevant direction.

Key words: Key words: club, history of club activities, institutional and non-institutional forms of club activity.

Надійшла до редакції 2.11.2018 р.

УДК 930.35

РІВНЕНЩИНА КРИЗЬ ПРИЗМУ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Глушук Оксана Георгіївна – старший викладач,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
ORCID. 0000-0002-1898-3426
glushchuk79@gmail.com;

Малійчик Віта Сергіївна – здобувач вищої освіти II (магістерського) рівня,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
ORCID. 0000-0003-0941-9257
vmaliychyk@gmail.com

Подано короткий огляд документів, що знаходяться в особистому фонді громадського діяча та просвітянина Якуба Гофмана, збереженого у Державному архіві Рівненської області. Дані архівні документи доповнюють офіційні джерела з історії культурно-освітнього розвитку на Рівненщині у міжвоєнний період та виявляють роль одного з помітних діячів цього руху

Ключові слова: особистий архів, документи особистого походження, архівна колекція, Державний архів Рівненської області.